
АНАЛИЗЕ

Чланак примљен 17. 10. 2000.
УДК 78.071.1:070.447

Ивана Вуксановић

ДИВЕРТИМЕНТО ИВАНА ЈЕВТИЋА: ЕЛЕГАНЦИЈА “ЛАКОГ”

Лична карта Дивертимента: Композиција *Дивертименто* (за два виолончела и гудачки ансамбл) Ивана Јевтића настала је 1997. године. Премијерно је изведена у Бразилу 14. 9. 1999. године, у граду Порто Алегре. Гудачким оркестром “Ulbra” дириговао је Тиаго Флорес (Tiago Flores), а солисти на виолончелу били су Милена Аливерти (Milene Aliverti) и Александер Дел (Alexander Del). *Дивертименто* је, како пише на партитури, посвећен музичком Конзерваторијуму државног универзитета у Пелотасу (Бразил). Иван Јевтић је за ову композицију добио *Мокрањчеву награду* за 1999. годину. На Деветој трибини композитора, одржаној у мају исте године, композицију су извели Гудачи Св. Ђорђа, са виолончелистима Драганом Ђорђевићем и Срђаном Сретеновићем. *Дивертименто* је још једна у низу композиција Ивана Јевтића посвећених виолончелу,¹ која сведочи о композиторовом пасионираном понирању у звучне и техничке квалитете и могућности овог инструмента.

Дивертименто на први поглед: Композиција садржи три става; по формалној концепцији циклуса, физиономији и броју ставова, као и по распореду темпа (брзи, лагани, брзи), ближа је сонатном циклусу неголи свити. Сходно нестандардизованом и променљивом облику дивертимента, сви ставови Јевтићеве композиције показују слободнији приступ формалним обрацима које користи; први став има контуре сонатног облика, други став је слободнији облик песме, а финале (*Thème de Carolina*) је тема са варијацијама. Судаћи по односу солиста и ансамбла, *Дивертименто* обитава у граничној зони између камерне и концертантне музике.

---

¹ *Соната* за виолончело и клавир (1972), *Друга соната* за виолончело и клавир (1983), *Прекинуте мелодије* за соло виолончело (1979), *Метаморфозе* за два виолончела (1981), *Musica per due* за флауту и виолончело (1989).

Дубљи поглед у Дивертименто: Имајући у виду одлике жанра дивертимента, постављене још у 18. веку, као инструменталне музике “лакшег” или лежернијег карактера, несталног облика и састава, као и већ поменуте формалне карактеристике Јевтићевог дела, могли бисмо рећи да *Дивертименто* има неокласичне карактеристике. Томе у прилог говори, пре свега, троставачна концепција дела, блиска сонатном циклусу (која је иначе присутнија већ у Хајдновим позним дивертиментима). Директније алузије на забавни, а нарочито плесни жанр, осетне су тек у финалу Јевтићеве композиције. Ипак, елементи свитне “многоставачности” (која је, иначе, типичнија за жанр дивертимента), могу се препознати у понешто мозаичној, колажираној унутрашњој структури три постојећа става (или је то можда само компензација за њу).

Први став (*con rigore*), који има одлике нешто слободније сонатне форме, енергично отпочиње темом чија су главна обележја триолски покрет у деоници соло виолончела и помало драматична мелодија виолина и виола пласирана у октавама. Контрастна друга тема, готово хорског акордског склопа, има наглашено модални призвук и неочекивано нарушава динамичност музичког тока с почетка става. Овај изненадни дашак средњовековног или ренесансног духа додатно је појачан смењивањем ансамбла и солиста, као могућа алузија на антифоно црквено певање (пример бр. 1). У модалним оквирима је и *espressivo* тема соло виолончела, као потенцијална трећа тема сонатног облика, а презентирана је у слободном двогласу. Варијантни принцип, препознатљив већ у излагању тема, посебно долази до изражаја у развојном делу, у коме се ефектно спајају материјали прве и треће теме. Како је трећа тема овим процесом варирања већ довољно исцрпљена, она изостаје у репризи. Занимљива је композиторова интервенција у склопу репризе друге теме, чији се ренесансни призвук овог пута оплемењује арпеђираним пицикато акордима у деоницама соло виолончела, алудирајући тиме на звук лауте (или можда гитаре као изданка лауте и инструмента карактеристичног за латиноамеричко поднебље). Колико год, на први поглед, теме деловале контрастно, пре свега захваљујући промени фактуре, мелодијска сличност је неспорна и обезбеђује задивљујућу хомогеност наизглед мозаичног првог става.

У средишњем ставу (*Lento*) оба поменута квалитета, мозаичност на плану унутрашње структуре и интегрисаност на тематском плану путем варираног понављања, долазе до пуног изражаја, уз испољавање додатног фактора интеграције – цикличног принципа. Главна циклична тема је управо корална тема првог става, која, у нешто модификованом облику, подлеже новом циклусу варирања. У оркестрационом погледу инсистира се на удвајању тонова у октавама или квартама, што целом ставу даје ноту повишене и, за један дивертименто, можда неочекиване драматичности.

Најефектнији и најмузикалнији је, ипак, финални став композиције. Остинатни мотив, издигнут на ниво значаја теме, поверен је соло виолончелима, док основну тему излажу виолине (као по правилу, опет у октавама). Ова тема је заправо настала из почетне теме другог става и елемената коралне теме првог става. Мада је она кључни материјал који подлеже варирању, и остали мотиви или теме из ранијих ставова, укључујући и поменути

остинатни мотив финала, као какви flash-еви повремено исијавају из музичког ткива. Играчке конотације става базирани су на заводљивости ритма португалског fado-а и северноамеричког регтајма (пример бр. 2), а динамичности музичког тока знатно доприноси и дијалогизирање ансамбла и солиста. Овај својеврсни потпури допуњује излагање *espressivo* теме (треће теме) из првог става, као другог стуба носача композиције. У самом финишу *Дивертимента* симултано се излажу споредни мотиви из сва три става као ре-минисценција и ефектно заокружење циклуса.

Слушајући Јевтићев *Дивертименто* публика бива чврсто “ухваћена” у мрежу мотива које композитор вешто дистрибуира кроз ставове, комбинујући их, варирајући их и сукобљавајући их. Упркос оштрим резевима у структури, честим променама у фактури (базираним и на дијалогу солиста и ансамбла) и контрастима између контемплативних и ритмички разигранијих одсека, управо интервенције на тематском плану композиције обезбеђују целовитост и хомогеност дела. Прегледност *Дивертимента* обезбеђује и поједностављена, прозачна оркестрација; осим што тиме делимично оправдава назив дела, корен оваквог решења могао би се потражити и у бразилском музичком фолклору. Сасвим је могуће да удвајање мелодије у октавама, као већ наведен манир у пласирању кључних тематских материјала *Дивертимента*, потиче из португалске народне музике, која је већином – једногласна. Иначе, Јевтићево понирање у музичку културну баштину бразилског поднебља обележено је уважавањем различитих типова бразилског мелоса (и у њима каткад присутне португалске уздржаности), укрштених са ритмичком прегнантношћу савременог плесног жанра и умивених европским савременим сензибилитетом. Звучни резултат нагиње више космополитском, национално неопредељеном, свременом и универзално “лаком” жанру. Дакле, као својеврсно поништавање историјске, стилске и “географске” диференцираности различитих забавних жанрова.

Лични осврт на *Дивертименто*: Уз дужно поштовање према композиторском занату, исклесаном и доказаном у завидно обимном опусу Ивана Јевтића, од савременог уметничког дела увек очекујем ангажованост: не у оном уско политичком смислу, већ у ширем, друштвеном и културном значењу. Лично, имам потребу да у музичком делу осетим изазов и “ишчитам” поруку, да ме заголица, насмеје, замисли или, пак, иритира. *Дивертименто* је, рекла бих, неутралан спрам савремене културне узаврелости, оглушујући се на постмодернистички порив да се у “лаком” или безрезервно ужива или да се том “лаком” цинички подсмехне. Уместо тога, Јевтић се определио за умерену, понешто превазиђену, елеганцију “лаког”.

Упутство за слушање *Дивертимента*: Ако сте одушевљени поборник постмодернистичке продукције значења и у сталној сте потражи за интелектуалном провокацијом – онда *Дивертименто* можда није најбољи избор за вас. Ако, пак, музици постављате другачије захтеве, онда ће вас Јевтићев *Дивертименто* сасвим сигурно релаксирати својом неокласичном смерношћу и самим одсуством поруке, такорећи “у инат” постмодернистичкој еуфорији означавања.

Пример бр. 1

Con rigore

1. Vcl. soli

2.

VI. I

VI. II

Vle.

Vcl.

Cb.

1. Vcl. soli

2.

VI. I

VI. II

Vle.

Vcl.

Cb.

ff

mp

pp

mf

p

Пример бр. 2

Allegro vivo

1. Vcl. soli
2. Vcl. soli

VI. I
VI. II

Vlc.
Vcl.
Cb.

1. Vcl. soli
2. Vcl. soli

VI. I
VI. II
Vlc.
Vcl.
Cb.

Detailed description: This is a musical score for a string quartet and woodwinds. The tempo is marked 'Allegro vivo'. The score is divided into two systems. The first system contains measures 1 through 4. The string parts (Violins 1 and 2, Viola, Violoncello, and Contrabasso) are marked with 'pizz.' (pizzicato) and 'ff' (fortissimo). The woodwind parts (Violins 1 and 2) are marked with 'f' (forte) and 'div.' (divisi). The second system contains measures 5 through 8. The string parts are marked with 'arco' (arco) and 'p' (piano). The woodwind parts are marked with 'div. pizz.' (divisi pizzicato) and 'arco'.